

Ryttylä 14.09.2009
Matti Väisänen

K E S T Ä Ä K Ö R A A M A T T U ?

**Teologian opiskelijat
Raamattupäivä
Koinonia Helsinki
(18.09.2009)**

JOHDANTO

a. Raamattututkistelumme aihe on tärkeä. Tosin kirkkoamme ajatellen teemamme on ainakin kaksikymmentä vuotta myöhässä.

Modernismi ja postmodernismi ovat vieneet kirkolta Raamatun. Tämä näkyy mm. siinä, että kirkolliskokouksen päätöksenteossa raamattuarargumentit eivät paina enää mitään. Sen sijaan Jumalan kansan päätöksenteossa ja elämässä Raamattu merkitsee kaikkea.

b. Vuonna 1994 olen julkaissut raamattukysymyksestä pikkukirjan nimellä ”Raamattu – Jumalan Sana”, josta on ollut painos lopussa jo kauan aikaa.

Esirukousaiheeksi kerron, että minulla on tekeillä kirja raamattukysymyksestä, jonka toivon ilmestyvän ensi vuoden aikana.

c. Nyt en kuitenkaan voi seurata mainittuja kirjatekstejä, koska joudun käsittelemään asian paljon suppeammin. Pyrin ottamaan aiheesta esille kaikkein keskeisimmän.

A. JUMALAN ILMOITUS JA SIIHEN SUHTAUTUMINEN

1. JUMALAN ILMOITUS ('faneroosis' = paljastaminen)

Faneroosis viittaa siihen, että Jumala on ollut aloitteentekijä itsensä tunnetuksi tekemisessä.

1.1. Jumalan tuonpuoleisuus / transsendenttisuus

Jumala on ennen kaikkea luomaansa, sen yläpuolella ja siitä riippumaton. Siksi Jumala voidaan tiedostaa ja tuntea vain, jos hän itse tulee ulos tuonpuoleisuudestaan, tulee ihmisen luokse ja luo suhteen ihmiseen (Ilm 21:6; Js 44:6; Kl 1:17; 1Ms 14:18–19; Ps 57:3; 1Tm 6:15–16; Jh 1:4; Rm 1:33).

1.2. Yleinen ilmoitus – luonnollinen Jumalan tunteminen

Yleisellä ilmoituksella tarkoitetaan Jumalan "kätten töitä" aina

mikrokosmuksesta makrokosmokseen saakka. Eräät eivät ota Jumalan tuonpuoleisuutta vakavasti. He samaistavat Jumalan yleisen ilmoituksen ja yleisen Jumalan tuntemisen, ikään kuin Jumalan yleinen ilmoitus, joka on kaikkien ihmisten tutkittavissa, voisi johtaa myös Jumalan tuntemiseen. Ilmoitus \neq Jumalan tunteminen. Eräät taas, kuten Karl Barth kieltävät yleisen ilmoituksen kokonaan.

1.3. Erityinen ilmoitus – pelastusilmoitusta

Monet kerrat ja monin tavoin Jumala muinoin puhui isillemme profeettojen suulla, mutta näinä viimeisinä aikoina hän on puhunut meille Pojassaan, jonka hän on pannut kaiken perilliseksi ja jonka välityksellä hän myös on luonut maailmat (Hpr 1:1–2).

Erityisellä ilmoituksella tarkoitetaan Jeesusta Kristusta ja hänen sanaansa. Erityisen ilmoituksen on samalla pelastusilmoitusta.

2. JUMALAN ILMOITUKSEEN SUHTAUTUMINEN

Pelkistetysti ilmaistuna erilaisia suhtautumistapoja Raamattuun on kristillisten kirkkojen parissa kaikkiaan kolme: traditionalistinen käsitys, subjektivistinen ja raamatullis-evankelinen käsitys.

2.1. Traditionalistinen suhtautuminen

Niin katolisissa kirkoissa kuin katolisuuteen kallistuvissa korkeakirkollisissa protestanttisissa piireissäkin katsotaan, että Raamattu ei itsessään ole selvä eikä riittävä, vaan sen oikeaan ymmärtämiseen tarvitaan kirkon virallista perimätietoa ja sen opetusvirkaa. Ortodoksisen ja Rooman kirkon välillä on tässä kysymyksessä jonkin verran eroa, merkittävimpana se, että ortodoksit hyväksyvät jakamattoman kirkon aikuisen perimätiedon, Rooman kirkko myös nuoremman.

2.2. Subjektivistinen suhtautuminen

Subjektivistinen käsitys on varsin monivivahteinen. *Mystiikassa* tämä käsitys panee painoa ihmisen sisäisiin kokemuksiin ja Hengen sisäisiin ilmoituksiin. *Rationalismi* korostaa puolestaan ihmisen järkeä ja ymmärrystä. Toisinaan se esiintyy näiden kahden yhdistelmänä. Kaikille näille subjektivismiin muodoille on ominaista vakaumus, että totuus kysymyksessä lopullinen ratkaisuvälillä on ihmisellä, hänen järjellään ja (uskonnollisella) tunteellaan, ei Raamatulla.

2.3. Uskonpuhdistuksen käsitys

Kristillisen kirkon alkuperäinen kanta oli, että Raamattu sellaisena kuin se on ollut alkuperäisissä käsikirjoituksissaan, on Jumalan pettämätön ja luotettava sana. Se on kristillisen kirkon ja elämän korkein ja ainoa ohje. Mitä Raamattu sanoo, sen Jumala sanoo. Uskon puhdistus 1500-luvulla uudisti tämän alkuperäisen kristillisen käsityksen ja lausui sen julki ”tunnustuksissaan”. Siksi sitä nimitetään *tunnustukselliseksi käsitykseksi*.

Sen mukaan Raamattu sisältää kaiken, mitä seurakunta ja yksityinen kristitty tarvitsee pelastukseksi ja ohjeeksi vaellustaan varten. Se sisältää myös periaatteet Raamatun itsensä tulkitsemista varten. Sen tähden Raamattu ei tarvitse selittäjäksi eikä täydentäjäksi kirkollista perimätietoa. Myöskään ihmisen järki ei ole *ilmoituksen lähde*. Päinvastoin Raamattu vaatii itselleen oikeutta arvostella ja tuomita näitä kumpaakin. Luterilaisen kirkon tunnustuskirjat selittävät:

” Me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että Vanhan ja Uuden testamentin profeettalliset ja apostoliset kirjoitukset ovat ainoa sääntö ja ohje, jonka mukaan kaikki opit ja opettajat on koeteltava ja arvioitava.”

B. TUNNUSTUKSELLINEN RAAMATTUKÄSITYS

Luterilaisen käsityksen mukaan periaatteellisen vedenjakajan oikean ja väärän opin välillä muodostaa aina se valinta, mistä me oppimme otamme, Jumalan ilmoituksestako vai sen ulkopuolelta. Kristitty on sidottu Raamatun omaan raamattukäsitykseen.

Uskonpuhdistuksen raamattuperiaatteen mukaan jokainen oppi – *myös raamattuoppi* – on otettava yksin Raamatusta. Sen mukaan me näemme Raamatusta ja viime kädessä vain Raamatusta, mikä on oikea oppi sovituksista, vanhurskauttamisesta, pyhityksestä, kasteesta jne. Samalla tavalla me näemme Raamatusta ja viime kädessä vain Raamatusta, mikä on oikea oppi Raamatusta.

Sen tutkimisen, mitä Raamattu opettaa itse itsestään, voidaan parhaiten suorittaa seuraavalla tavalla: Ensin katsotaan, miten Vanha ja Uusi testamentti liittyvät toisiinsa. Sen jälkeen perehdytään Vanhan testamentin opetukseen itsestään ja sitten Uuden testamentin opetukseen Vanhasta testamentista, toisin sanoen Jeesuksen ja apostolien suhtautumiseen Vanhaan testamenttiin. Lopuksi paneudutaan Uuden testamentin käsitykseen itsestään eli Jeesuksen opetukseen omien sanojensa arvovallassa sekä hänen ja apostolien opetukseen viimeksi mainittujen eli apostolien opetuksen asemasta.

1. VT:N JA UT:N VÄLINEN SUHDE

Vanha ja Uusi testamentti muodostavat yhden kokonaisuuden. Kristinuskon juuret ovat kaukana menneisyydessä, syvällä Vanhassa testamentissa. Vanha testamentti suhtautuu Uuteen testamenttiin niin kuin lupaus täyttymykseen. Siksi Vanha ja Uusi testamentti ovat samalla toistensa ymmärtämisen avaimia.

Tämän tähden Jeesuksen ja hänen apostoliensa tapa saarnata Jumalan valtakunnan sanomaa oli seuraavanlainen: He osoittivat Vanhasta testamentista, että Jeesus on Jumalan Messias, jonka hän on luvannut Vanhan testamentin kirjoituksissa. Noustuaan kuolleista Jeesus ilmestyi kahdelle opetuslapselleen Emmaukseen johtavalla tiellä ja ”*hän selitti heille Mooseksesta ja kaikista profeetoista alkaen, mitä hänestä oli kaikissa kirjoituksissa sanottu (Lk 24:27)*.

Kun eräälle ystävälleni nuorena pappina selvisi Vanhan ja Uuden testamentin välinen yhteys, hän *leikkasi saksilla Raamatustaan Vanhan ja Uuden testamentin välilehdet pois*

ilmaisten näin samalla sitä riemua, mitä hän koki opettaessaan seurakunnalle Kristuksesta aloittaen Jeesuksen ja hänen apostoliensa tavoin Vanhan testamentin messiaanista ennustuksista ja osoitti, että ne ovat toteutuneet Jeesus Nasaretilaisessa.

2. VT:N OPETUS ITSESTÄÄN

Vanhassa testamentissa esiintyy toteamus ”näin sanoo Herra” yli 3800 kertaa. VT:n kirjoittajat toistavat moneen kertaan ajatuksen, jonka mukaan ”sinun sanasi on kokonaan totuus” (Ps 119:160). *Jokainen Jumalan sana on taattu; hän on niiden kilpi, jotka häneen turvaavat* (Snl 30:5).

Nämä olivat Daavidin viimeiset sanat: ... "Herran Henki on puhunut minulle, ja hänen sanansa on minun kielelläni (2 Sm 23:1–2.) Ja Herra ojensi kätensä ja kosketti minun suutani. Ja Herra sanoi minulle: "Katso, minä panen sanani sinun suuhusi. (Jr 1:9).

Jumalan sana piti välittää muille ihmisille muuttumattomana: *Älkää lisätäkö mitään siihen, mitä minä teille määrään, älkääkää ottako siitä mitään pois (5 Ms 4:2). Älä lisää hänen sanoihinsa mitään, ettei hän vaatisi sinua tilille ja ettet valhettelijaksi joutuisi. (Snl 30:6).*

Itse asiassa meidän tulisi ottaa Vanha testamentti vastaan Jumalan sanana jo sen oman todistuksen nojalla eli sillä perusteella, mitä Jumala on Vanhassa testamentissa sanonut meille Vanhasta testamentista.

3. UT:N OPETUS VT:STA

Entä millainen on Uuden testamentin suhtautuminen Vanhaan testamenttiin? Uusi testamentti koostuu evankeliumeista eli Jeesuksen opetuksesta ja apostolien teoista ja heidän kirjeistään eli apostolien opetuksesta. Katsomme ensin, millainen oli Jeesuksen suhtautuminen Vanhaan testamenttiin ja sen jälkeen miten apostolit asennoituivat Vanhan testamentin kirjoituksiin.

3.1. Jeesuksen opetus VT:sta

Vanha testamentti oli koottuna jo Jeesuksen aikana. Vanha testamentti oli Jeesuksen Raamattu. Jeesus antoi Vanhalle testamentille jumalallisen arvoavallan. Hän alistui itsekin sen alle. Evankeliumeissa on runsaasti esimerkkejä Jeesuksen asenteesta Vanhaan testamenttiin:

3.1.1. Jeesuksen suorat lainaukset Vanhasta testamentista:

Jeesus nuhteli saddukeuksille: *"Te kuljette eksyksissä, ja mistä syystä? Koska ette tunne kirjoituksia ettekä Jumalan voimaa."* (Mk 12:24.) Jeesus sanoi fariseuksille: *"Ettekö ole lukeneet... Tai ettekö ole laista lukeneet?"* (Mt 12:3, 5; 19:4; 21:16, 42.) Hän sanoi heille myös: *"Menkää ja tutkikaa..."* (Mt 9:13; 12:7).

Jeesus varusti vuorisaarnansa seuraavanlaisella johdannolla: *"Älkää luulko, että minä olen tullut lakia tai profeettoja kumoamaan. En minä ole tullut*

kumoamaan, vaan toteuttamaan. Totisesti: laista ei häviä yksikään kirjain, ei pieninkään piirto, ennen kuin taivas ja maa katoavat, ennen kuin kaikki on tapahtunut.” (Mt 5:17, 18.) "Kirjain" (kreikaksi 'joota') tarkoittaa tässä heprean aakkosten pienintä kirjainta "jod", jolla ei ole edes äännearvoa. "Piirto" (kreikaksi 'keraia') merkitsee tutkijoiden mukaan käsinkirjoitetun tekstin käsialaan kuuluvia yksilöllisiä piirteitä ja / tai sellaisia kirjoituksessa olevia merkkejä, kuten i:n piste ja t:n viiva, joita käytetään erottamaan kaksi muuten samanlaista kirjainta toisistaan (u ≠ ii tai ll ≠ tt).

Vuorisaarnassaan (Mt 5:21–48, KR-38) Jeesus sanoo kaikkiaan kuusi kertaa: *”Te olette kuulleet sanotuksi vanhoille:...Mutta minä sanon teille:...”* tai vastaavaa. Monet tulkitsevat kyseiset kuusi kohtaa niin, että kolmessa kohdassa Jeesus kumoaa Vanhan testamentin opetuksen ja kolmessa kohdassa hän muka syventää sitä.

Enempää vuorisaarnassa kuin koko Uudessa testamentissa ei ole ainuttakaan esimerkkiä siitä, että Jeesus olisi noussut vastustamaan tai ryhtynyt edes korjailemaan Vanhaa testamenttia. Sellaiseksi eivät kelpaa edes hänen vuorisaarnansa kuusi antiteesiä *”Te olette kuulleet sanotuksi vanhoille... Mutta minä sanon teille...”* Vuorisaarnassaan Jeesus haluaa riisua Jumalan lain isien perinnäissäännöistä ja antaa sen aitona ja alkuperäisenä jälleen kansan käsiin. Jeesus ei vuorisaarnassaan liioin myöskään syvennä VT:n opetusta, sillä jo Mooseksen kirjoista löytyy kaikki se, josta Jeesus sanoi: *”Mutta minä sanon teille.”*

3.1.2. Jeesus alistui itsekkin Vanhan testamentin alle

Jeesus alistui itsekkin Vanhan testamentin alle. Hän torjui Perkeleen kiusaukset vetoamalla Vanhaan testamenttiin. "Kirjoitettu on." Ja se riitti. (Mt 4:1–11.)

Jeesus ammensi myös kutsumustietoisuutensa Vanhasta testamentista Tätä ilmentää jo hänen vastauksensa 12-vuotiaana Marialle ja Joosefille Jerusalemin temppeleissä: *”Mitä te minua etsitte? Ettekö tienneet, että minun tulee olla Isäni luona?”* (Lk 2:49; KR-92) Jeesus sovelsi Vanhan testamentin messiaaniset profetiat itseensä.

Jeesus ajoi ulos riivaajahenkiä ja paransi sairaita, niin kuin Vanhassa testamentissa oli Messiaasta ennustettu.

Jeesus kertoi etukäteen opetuslapsilleen myös tulevasta kärsimisestään ja kuolemastaan (Mk 10:33, 34). Jeesus sanoi menevänsä Jerusalemiin, jotta Kirjoitukset kävisivät toteen (Lk 18:31; Mt 26:24; Mt 26:53–54).

Jeesus asettui kutsumuksensa täyttämässä Vanhasta testamentista riippuvaiseksi. (Js 53; Mt 16:21; Mk 8:31; 9:12; Lk 9:22; 17:25; Dn 7:13; Mt 16:27; 24:30; 25:31; 26:64; Mk 14:62).

Jeesus sanoi usein, että hänen "piti" tehdä niin ja niin, jotta Kirjoitukset kävisivät toteen. Hän väitti, että hän oli tullut taivaasta, mutta alistumalla

Vanhan testamentin sanan alle hän myönsi, että myös Vanhan testamentin sanoma oli annettu taivaasta.

3.1.3. Jeesus uskoi myös Vanhan testamentin vaikeat kohdat

Hän puhui Aadamista ja Eevasta historiallisina henkilöinä (Mt 19:4). Samoin Jeesus puhui Joonan olemisesta kolme päivää meripedon vatsassa tapahtuneena tosiasiana (Mt 12:40; Jn 2). Jeesus siteerasi myös Vanhan testamentin kertomusta Nooasta ja vedenpaisumuksesta historiallisena totuutena (Mt 24:37–39; 1 Ms 7).

Samoin Jeesus lainasi Vanhan testamentin kertomusta Lootin vaimon muuttumisesta suolapatsaaksi historiallisina tosiasioina (Lk 17:28–32; 1 Ms 19:23–26).

3.1.4. Ylösnoukseen Jeesuksen asenne Vanhaan testamenttiin

Vielä ylösnousemuksensa jälkeenkin Jeesus osoitti olevansa Vanhasta testamentista samaa mieltä. Huom. Emmauksen tien raamattutunti VT:sta (Lk 24).

Tiivistelmänä voidaan sanoa, että se, mitä ajattelemme Vanhasta testamentista, johtaa vääjäämättä kysymyksen, mitä ajattelemme Jeesuksesta Kristuksesta: kenen Poika hän on. Vastauksemme ensimmäiseen sisältää vastauksemme myös toiseen. Emme voi arvostella Vanhaa testamenttia arvostelematta samalla Kristusta, joka on omalla arvovallallaan vahvistanut Vanhan testamentin arvoallan.

3.2. Apostolien opetus VT:sta

Apostolit siteerasivat Vanhaa testamenttia Jumalan sanana (Apt 4:25; (Rm 1:2; Rm 9:17, KR-38; Gl 3:8; Gl 3:16).

Apostolit pitivät Vanhaa testamenttia kristityille kuuluvana kirjana (Rm 15.4; 1 Kr 10:11; 1 Pt 1:12; Rm 4:23, 24; 2 Tm 3:15).

Paavali lausuu maaherra Felixin edessä: *Mutta sen minä sinulle tunnustan, että minä sitä tietä vaeltaen, jota he lahkoksi sanovat, niin palvelen isieni Jumalaa, että minä uskon kaiken, mitä on kirjoitettuna laissa ja profetoissa* (Apt 24:14). Ja voin vakuuttaa, että emme ole vallan huonossa seurassa, jos uskomme niin kuin Paavali uskoi.

Nuorelle työtoverilleen Timoteukselle Paavali kirjoittaa: *Jokainen pyhä, Jumalan Hengestä syntynyt kirjoitus on hyödyllinen opetuksesi, nuhteeksi, ojennukseksi ja kasvatukseksi Jumalan tahdon mukaiseen elämään.* (2 Tm 3:16).

Evankeliumin ensimmäiset julistajat todistivat Kristuksesta Vanhan testamentin profeettallisen tekstin täyttymyksenä. Toisin sanoen Raamatun ulkopuolella ei ole mitään jatkuvaa ilmoitusta. Kristus löytyy vain VT:n ja UT:n kirjoituksista eli Raamatusta.

4. UT:N OPETUS ITSESTÄÄN

Mitä itse Uusi testamentti sanoo itsestään? Uusi testamentti koostuu kahdenlaisesta materiaalista: evankeliumeista eli Jeesuksen teoista ja opetuksesta ja toiseksi apostolien teoista ja kirjeistä. Ensinnä tutustumme Jeesuksen käsitykseen omasta asemastaan ja sen jälkeen apostolien opetukseen.

4.1. Jeesuksen opetuksen arvovalta

Jeesus vaati omille sanoilleen jumallista arvovaltaa. Hän sanoi: *"Minun oppini ei ole minun, vaan hänen, joka on minut lähettänyt (Jh 7:16). Jeesus vakuutti kuulijoilleen: Taivas ja maa katoavat, mutta minun sanani eivät katoa. (Mk 13:31). Jeesus väitti, että ihmisten iankaikkinen kohtalo riippuu siitä (Jh 12:48; Mt 7:24–29).*

Jeesuksen sanojen jumalallisesta arvovallasta todistavat myös hänen lukuisat tunnustekonsa parantamisineen ja kuolleista herättämisineen.

Profeetat olivat jumalallisen inspiraation välikappaleita ajoittain ja eriasteisesti; Jeesuksessa Pyhä Henki asuu pysyvässä täyteydessä, ja hän itse on lihaksi tullut Jumalan Sana. Hänen muistiin merkityt sanansa ovat vähintään yhtä suuren kunnioituksen arvoiset kuin Vanhan testamentin profeettojen sanat.

4.2. Apostolien opetuksen arvovalta

Apostolit olivat suuresta opetuslapsijoukosta rajattu pieni ryhmä. Apostoleihin kuuluivat 12 opetuslasta (Mattias Juudaksen tilalla), myöhemmin myös Paavali ja Jaakob, joka oli Herran veli. Apostolit olivat Jeesuksen erityislähettiläitä. He tekivät työtä ja puhuivat Jeesuksen nimessä ja arvovallalla. Kun Jeesus lähetti heidät, hän sanoi: *"Joka ottaa vastaan teidät, ottaa vastaan minut" (Mt 10:40) ja "Joka kuulee teitä, se kuulee minua" (Lk 10:16).*

4.2.1. Apostolien erityisasema

a. Heillä oli *Kristuksen henkilökohtainen kutsu* (Gl 1:1; Apt 22:21; Apt 26:17).

b. Apostoleilla oli *ensikäden kokemus Kristuksesta* (Mk 3:14; Jh 15:27; 1 Jh 1:1–3), myös Paavalilla

Hän sanoi: *Enkö ole apostoli? Enkö ole nähnyt Herraamme Jeesusta?* (1 Kr 9:1). Paavali väittää toisin sanoen, että Damaskoksen tien ilmestys oli todellinen, objektiivinen Jeesuksen ylösnousemusilmestys ja että se oli samalla viimeinen (1 Kr 15:8–9).

c. Apostoleille oli luvattu *Pyhän Hengen inspiraatio*. Jeesus sanoi heille jäähyväispuheessaan: *Tämän minä olen teille puhunut ollessani teidän tykönänne. Mutta Puolustaja, Pyhä Henki, jonka Isä on lähettävä minun nimessäni, hän (1) opettaa teille kaikki ja (2) muistuttaa teitä*

kaikesta, minkä minä olen teille sanonut.... Minulla on vielä paljon sanottavaa teille, mutta te ette voi nyt sitä kantaa. Mutta kun hän tulee totuuden Henki,(3) johdattaa hän teidät kaikkeen totuuteen (Jh 14:25–26 ja 16:12–13).

Jeesuksen lupauksessa oli siis kolme puolta: (1) Pyhä Henki opettaa teille kaikki. (2) Pyhä Henki tulee muistuttamaan heitä Jeesuksen opetuksesta ja (3) Pyhä Henki tulee täydentämään sitä johtamalla heitä kaikkeen totuuteen, jota he sillä hetkellä eivät olisi jaksaneet kantaa. Nämä lupaukset täyttyivät itse asiassa Uuden testamentin evankeliumien ja kirjeitten kirjoittamisessa.

d. Apostoleilla oli *erityinen voima tehdä tunnustekoja*. Apostolien teoilla on osuva nimi (2 Kr 12:12) apostolin viran ja sanoman vahvistamiseksi (Hpr 2:3–4).

4.2.2. Apostolien arvovallan vahvistaminen

a. *Apostolit olivat itse asemastaan tietoisia*. He ottivat Jeesuksen heille antaman arvovallan vastaan ja pitivät lujasti kiinni apostolin arvovallastaan. He esittelivät itsensä Kristuksen lähettiläiksi (2 Kr 5:19–20). He pitivät sanomaansa Jumalan sanana (1 Ts 2:13). He käskivät Herran Jeesuksen nimessä ja arvovallalla ja käyttivät itsestään niin sanottua apostolista monikkoa "me", joka tarkoittaa apostolia ja Kristusta yhdessä (2 Ts 3:4,6,10,12,14 ja 3 Jh 9).

Apostolit esittivät sanomansa suorastaan totuuden normina: *Mutta vaikka me, tai vaikka enkeli taivaasta julistaisi teille evankeliumia, joka on vastoin sitä, minkä me olemme teille julistaneet, hän olkoon kirottu.*(Gl 1:8). Apostolit katsoivat, että heidän sanomansa vastaanottamisella tai hylkäämisellä ihmiset ratkaisivat iankaikkisen kohtalonsa (Ilm 22:18–19).

b. *Alkukirkko tunnusti apostolien arvovallan ja erityisaseman*. Kun kirkko 300-luvulla keskusteli siitä, mitkä kirjat kuuluvat Uuteen testamenttiin, ja mitkä eivät. Kriteerinä oli se, onko kirja apostolin kirjoittama vai ei. Ellei se ollut, kysyttiin, onko se jonkun apostolin työtoverin kirjoittama ja oliko tuotteella apostolien hyväksyntä. Jos ei-apostolisella asiakirjalla oli kuitenkin eräänlainen apostolin "painolupa", se tunnustettiin apostoliseksi. Esimerkiksi Luukas oli Paavalin työtoveri ja Markus Pietarin. Edellinen kirjoitti muistiin, mitä Paavali teki, puhui tai kertoi Jeesuksen tehneen ja puhuneen. Markus menetteli samoin Pietariin nähden.

5. RAAMATUN KAANON

Raamatun kaanonilla tarkoitetaan kirkon käytössä olevaa arvovaltaista Raamatun kirjojen kokoelmaa. Protestanttisessa teologiassa kaanonkysymys on tärkeä, koska sillä on suora vaikutus Raamatun auktoriteettikysymykseen.

Kaanonkysymyksen varsinainen dilemma on se, *kuka tai ketkä ja millä perusteella* ovat valinneet ne kirjat ja kirjeet, jotka kuuluvat Raamattuun.

5.1. VT:n kaanon

Meidän Vanhan testamentin kaanonimme on sama kaanon, joka juutalaisilla oli jo Jeesuksen ja apostolien aikana. Meidän VT:n kaanonimme on Jeesuksen ja apostolien Raamattu. Heidän arvovaltansa riittää Vanhan testamentin kaanonin arvovallan perusteluksi.

Jo n. 200 vuotta eKr. VT oli käännetty myös kreikaksi. Kreikkalainen VT tunnetaan nimellä Septuaginta. VT:n kirjojen järjestys kaanonissa on eri aikoina hiukan vaihdellut.

5.2. UT:n kaanon

Koska Jumala oli huolehtinut preliminääri-ilmoituksensa eli Vanhan testamentin kaanonin kokoamisesta, oli odotettavissa, että sama tapahtuisi myös Uuden testamentin kohdalla, eli että hän kokoaa myös lopullisen, kruunaavan ilmoituksena kaanoniksi.

5.2.1. Uusi testamentti koostuu kolmesta selvästi toisistaan erottuvasta osasta:

- a. *Ensimmäiseen* osaan kuuluvat neljä evankeliumia ja Apostolien teot. Apostolien tekojen kirja oli toinen osa kristinuskon alkuvaiheiden historiasta, jonka kirjoitti antiokialainen lääkäri Luukas, Paavalin ystävä ja matkakumppani.
- b. *Toinen* Uuden testamentin osa käsittää kaksikymmentäyksi kirjettä. Kolmetoista niistä on Paavalin, kaksi Pietarin, yksi Jaakobin ja yksi Juudaksen kirjoittama. Lisäksi on kolme kirjettä, joissa ei mainita lähettäjän nimeä, mutta niiden läheinen yhtäläisyys neljännen evankeliumin kanssa on perusteluna sille, että niitä nimitetään Johanneksen kirjeiksi. Heprealaiskirjeen kirjoittajaa lienee viisainta olla arvailematta.
- c. *Kolmas* Uuden testamentin osa, joka muodostuu Ilmestyskirjasta, kuuluu apokalyptiseen kirjallisuuteen. Vaikka se ei olekaan nuorin Uuden testamentin kirjoista, se on oikeutetusti sijoitettu Raamatun loppuun, koska se kuvaa näkyjen muodossa Jumalan pelastusilmoituksen ja -historian täyttymystä.

Herramme, joka vahvisti Vanhan testamentin takautuvasti, vahvisti Uuden testamentin edeltä käsin, sillä Johannes kertoo evankeliumissaan, kuinka Jeesus ristiinnaulitsemispäivänsä aattona lupasi opetuslapsilleen lähettää heille Pyhän Hengen, josta hän sanoi muun muassa näin: *Mutta Puolustaja, Pyhä Henki... opettaa teille*

kaikki ja muistuttaa teitä kaikesta, minkä minä olen teille sanonut. (Jh 14:26)... ja johdattaa ...teidät kaikkeen totuuteen (Jh 16:13)..

5.2.2. Kanonisuuden kriteereitä on useita

a. Kirjoituksen tuli olla apostolista alkuperää. (1) Apostolin tuli olla Jeesuksen aikalainen ja Jeesuksen silminnäkijä (Apt 1:21–22). (2) Lisäksi hänen tuli olla sellainen, joka oli saanut virkansa suoraan Kristukselta eikä vain välillisesti (Gl 1:1).

b. Tekstin tuli olla sisällöllisesti sopuoinnussa apostolisten kirjoitusten kanssa.

c. Lisäksi kirjoituksen tuli olla laajalti tunnettu ja sillä tuli olla tunnustettu asema kirkossa.

Todellisuudessa mainitut kaksi – kolme kriteeriä eivät ohjanneet kaanonin muodostumista, vaan olivat pikemminkin jälkeinpäin luotuja perusteluja jo olemassa olevalle tilanteelle. *Siis se, mitä kirkko teki, ei ollut Uuden testamentin kaanonin luominen, vaan sen tunnustaminen.*

Kaanonin muodostumisen ainut perusta on lopultakin teologinen eli niin sanottu Pyhän Hengen ”*inspiraatiota*”. Toisin sanoen Raamatun tekstin on oltava Pyhän Hengen inspiroimaa eli Pyhän Hengen vaikutuksesta syntynyttä (2 Tm 3:16).

Uuden testamentin kaanonin rajoja ei siis ole määritellyt yksikään kirkolliskokous. Kun Hippoksen synodi vuonna 393 – ensimmäisenä kirkolliskokouksena – luetteli Uuden testamentin 27 kirjaa, se ei antanut niille mitään sellaista arvovaltaa, mitä niillä ei jo olisi ollut ennestään, vaan ainoastaan totesi niiden jo vakiintuneen kanonisuuden. Kirkon tehtävänä on ollut vastaanottaa kaanon, jonka luojana on viime kädessä ollut itse Jumala. Kirkko ei ole luonut Uutta testamenttia, vaan Uusi testamentti on luonut kirkon.

Kun Jumala oli saattanut Vanhan ja Uuden testamentin kaanonin valmiiksi, hän lakkasi ilmoittamasta itseään välittömästi eli ilman Raamatun sanaa. Siksi kirkon on tänä päivänä etsittävä yliluonnollista Raamatusta ja raamatullisesta sanan saarnasta, sillä niiden ulkopuolella on vain hurmahenkistä harhaa.

5.3. Apokryfikirjat

Sana ”apokryfi” merkitsee ’peitettyä’ ja ’salattua’. Apokryfikirjoilla tarkoitetaan niitä latinankielisessä Vulgatassa olevia 14–15 kirjaa, jotka Trenton kirkolliskokous 1563 hyväksyi mukaan roomalaiskatolisen kirkon kaanoniin.¹

¹ Hieronymos käänsi Raamatun latinaksi vuoden 400 paikkeilla.

Aleksandriassa kreikaksi käännettyssä Vanhassa testamentissa eli Septuagintassa Vanhan testamentin kirjojen joukkoon liitettiin siellä asuville juutalaisille tärkeitä niin sanottuja deuterokanonisia kirjoja, jotka tunnetaan nimellä Vanhan testamentin apokryfit. Ne ovat I ja II Esdras, Salomon Viisaus, Sirak, Judit, Tobit, Baruk, Jeremian kirje, 1–4 Makkabealaiskirjat ja Salomon Psalmit.

Apokryfikirjat eivät kuuluneet juutalaiseen Vanhaan testamenttiin eli Jeesuksen ja apostolien Raamattuun. Uusi testamentti ei todistettavasti siteeraa niitä kertaakaan. Niiden alkuperä on tuntematon, ja niiden luonne ja arvo vaihtelee suuresti. Luther sanoi Apokryfikirjoista, että ne ovat hyvät ja hyödylliset lukea, mutta pelkkä silmäys riittää sen toteamiseen, ettei niillä ole samaa pyhyyttä kuin varsinaisilla kanonisilla Raamatun kirjoilla.

6. RAAMATUN INSPIRAATIO

Raamatussa sen inspiraatio omistetaan koko Pyhälle Kolminaisuudelle: Isälle (Lk 1:55; Hpr 1:1); Pojalle (Jh 1:18), jota kutsutaan Jumalan Sanaksi (Jh 1:1) ja Jumalan viisaudeksi (Snl 8:12; Mt 11:19); ja Pyhälle Hengelle (2 Sm 23:2; Apt 28:25; 1 Pt 1:11; 2 Pt 1:21; Apt 15:28). Tämän tähden monet dogmaatikot kutsuvatkin Raamattua rinnan Jumalan sanaksi (*vox Dei*), Kristuksen omaksi sanaksi (*vox ipsius Christi*) ja Pyhän Hengen, ylimmän tuomarin, sanaksi (*vox supremi Iudicis Spiritus Sancti*).

6.1. Mitä Raamatun inspiraatiolla tarkoitetaan?

Itse sana *inspiraatio* (sisään henkäyttäminen) tulee siitä, miten Vulgata (latinankielinen Raamattu) kääntää kreikankielisen sanan 'theopneustos', theopneustos.

Parhaiten Raamatun inspiraatiota selittänee seuraava Toisen Timoteuskirjeen jae, jossa mainittu theopneustos-sana esiintyy: *Jokainen kirjoitus, joka on syntynyt Jumalan Hengen vaikutuksesta, on myös hyödyllinen opetuksesi, nuhteeksi, ojennukseksi, kasvatukseksi vanhurskaudessa* (2 Tm 3:16).

Kyseinen kohta kuuluu kreikaksi "pasa grafee theopneustos" ('pasa grafee theopneustos') ja voitaisiin kääntää suomeksi "Jokainen Pyhä Kirjoitus / Koko Raamattu Jumalan Hengestä syntyneenä on hyödyllinen ..." Uuden kirkkoraamatun neljää sanaa "Jumalan Hengestä syntynyt ... on" vastaa alkukielessä yksi (partisiipin perfektissä oleva) sana, "theopneustos", joka sanatarkasti merkitsee "Jumalasta ulos henkäytetty". Näin ollen sana "expiraatio" (ulos henkäytetty) vastaisi alkukieltä paremmin kuin "inspiraatio" (sisään henkäytetty). Paavalin korostus ei ole siinä, että Jumala olisi "henkäyttänyt" kirjoittajiin tai kirjoituksiin, vaan että se, minkä Raamatun kirjoittajat kirjoittivat, oli Jumalasta lähtöisin.

Kreikan kielessä "grafee"-sanaa käytetään yksinomaan ns. pyhistä kirjoituksista, joten sen suomennos, "kirjoitus", voitaisiin kirjoittaa isolla alkukirjaimella tai kääntää peräti sanalla "Raamattu".

Raamatusta näemme, että Jumala käytti *erilaisia tapoja* antaessaan sanomaansa Raamatun kirjoittajille, aivan erityisesti hän on puhunut Pojassaan ja hänen välityksellään: *Monet kerrat ja monin tavoin Jumala muinoin puhui isillemme profeettojen suulla, mutta näinä viimeisinä aikoina hän on puhunut meille Pojassaan* (Hepr. 1:1, 2; 1 Ms 15:1; 2 Ms 2:1–6; 4 Ms 12:5–8; 1 Sm 3:1–14; 2 Ms 24:4; 2 Sm 12:1–12; 2 Sm 23:1, 2.; Ps 45:2; Js 34:16; Js 40:8; Js 59:21; Jr 1:9; Mt 22:31; 2 Ms 3:6, 16; Mk 12:36, KR-38; Apt 1:16; Ps 41:9, 10; 1 Kr 2:12, 13; 1 Kr 11:23; 1 Kr 14:37; 1 Kr 15:3; Hpr 3:7; Ps 95:8, 9 ja Hpr 10.15; Jr 31:33, 34; 1Pt 1:10, 11; 1 Pt 1:25; 2 Pt 1:21; 1 Jh 1:3, 4).

Teologiassa on keskusteltu paljon *eri inspiraatioteorioista*, on puhuttu muun muassa sanainspiraatiosta, asiainspiraatiosta, henkilöinspiraatiosta. Erityisesti on taisteltu sanainspiraatiosta, sekä puolesta että vastaan. Kyllä Paavali väittää inspiraation ulottuneen aina käyttämiinsä sanoihin saakka: *... me käytämme Hengen emmekä ihmisviisauden opettamia sanoja* (1 Kr 2:13). Tämä on luonnollista, sillä elleivät sanat ole oikein, eivät niiden ilmaisemat asiatkaan voi olla oikeita.

Kuitenkin on syytä muistaa, että mikään inspiraatioteoria enempää kuin kaikki teorit yhteensä eivät pysty selittämään tyhjentävästi itse inspiraatiota, sillä Raamatun inspiraatio on *Jumalan ihme*. Ihmeen olemukseen kuuluu, ettei sitä tässä ajassa voida selittää.

6.2. Inspiraation seurauksia

6.2.1. Raamatun luotettavuus / erehtymättömyys

Raamatun luotettavuudesta on käyty kristillisissä kirkoissa hengellistä sotaa jo ainakin 200 vuoden ajan. Erityisesti Amerikan mantereella on taitettu peistä Raamatun ”erehtymättömyydestä”. Tosin Raamattu ei itse käytä kyseistä ilmaisua. Sen sijaan Raamattu puhuu toistuvasti Jumalan sanasta ”totuutena”: *Sinun sanasi on kokonansa totuus* (Ps 119:160). *Kirjoita nämä sanat muistiin. Ne ovat luotettavat ja todet.* (Ilm 21:5).

Raamatun oma puhe luotettavuudestaan tarkoittaa nimenomaan Raamatun *alkuperäisiä käsikirjoituksia*, joita onneksi ei ole säilynyt ainuttakaan enempää VT:sta kuin UT:stakaan.

Jos jollakin kirkolla olisi hallussaan yksikin minkä tahansa Raamatun kirjan alkuperäinen käsikirjoitus, se olisi rahallisesti mittaamattoman arvokas ja samalla suorastaan epäkristillisen, etten sanoisi ”pakanallisen” palvonnan kohde. Meidän ei tule palvoa Raamattua vaan Raamatun Kristusta ja kolmiyhteistä Jumalaa.

((Alkuperäisten käsikirjoitusten sijasta meille on säilynyt *eri-ikäisiä kopioita*, joita Lähi-idän (Jerusalem, Aleksandria, nykyisen Turkin, Kreikan, Rooman ja Karthagon) raamattukouluissa oppilaat sanelun mukaan monistivat käsin.)) Voin hyvällä omallatunnolla vakuuttaa jokaiselle Raamatun lukijalle, että kielitieteilijät ovat tuhansien käsikirjoituskopioiden avulla pystyneet vuosisatojen työn tuloksena laatimaan sellaiset laajasti

hyväksytyt alkukieliset Raamatun tekstit, jotka ovat täysin luotettavia. Tämä väite perustuu pitkälle kahteen seikkaan:

Ensiksikin tekstikriitikot ovat laatineet laajasti tunnustettujen heprean- ja kreikankielisten laitosten yhteyteen apparaatiston, josta jokainen Raamatun alkukieliä taitava voi nähdä eri kopioiden sisältämät tekstieroavuudet. *Toiseksi*, eri käsikirjoituskopioiden väliset erot ovat ainakin sanoman kannalta täysin merkityksettömiä, sillä suurin osa niistä on lähinnä kopioinnin yhteydessä tapahtuneita kirjoitus-, sanelu- tai kuulovirheitä, jotka nekin on pystytty tekstivertailujen avulla eliminoimaan nykyisin käytössä olevista arvovaltaisista alkukielisistä Raamattulaitoksista lähes olemattomiin. Jumalan seurakunnalle on myös luvattu sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa, että Jumalan sana pysyy aikojen loppuun asti, se ei katoa: *Ruoho kuivuu, kukka lakastuu, mutta meidän Jumalamme sana pysyy iäti* (Js 40:8). *Taivas ja maa katoavat, mutta minun sanani eivät katoa* (Mt 24:35).

Entä erikieliset *Raamatun käännökset*, ovatko ne luotettavia? Raamatun kääntäminen mille tahansa kielelle on vaativa tehtävä. Se edellyttää Raamatun alkukielten, Lähi-idän kulttuurin, arkeologian ja historian perusteellista tuntemista.

6.2.2. Raamatun yhtenäisyys

Raamatun synty tapa puhuu Raamatun yhtenäisyyttä vastaan, sillä sitä on kirjoitettu kahdella eri mantereella, *kolmella kielellä* ja noin *1600 vuoden aikana*. Sitä on kirjoitettu myös mitä *erilaisimmissä olosuhteissa*: teltassa, erämaassa, kaupungeissa, palatsissa, tyrmässä; suuressa vaarassa ja ekstaattisessa ilossa.

Kirjoittajina on ollut mitä erilaisimpia ihmisiä: tuomareita, kuninkaita, pappeja, profeettoja, patriarkkoja, pääministereitä, paimenia, kirjanoppineita, sotilaita, lääkäreitä ja kalastajia. *Raamattu käsittelee miltei kaikkea mahdollista auringon alla*. Se alkaa luomisesta ja päättyy uuteen luomiseen. Olettaisi, että Raamattu olisi kaikkea muuta kuin sisäisesti yhtenäinen – ja kuitenkin se on kuin *yksi kirja*, eikä vain kirja vaan todellisuudessa kokonainen kirjasto. Se on yhtenäinen sekä opillisesti että eettisesti.

Jeesus Nasaretilaisen messiaanisuus voidaan todistaa vain sekä Vanhaa ja Uutta testamentti yhdessä käyttäen.

6.2.3. Raamatun riittävyys / täydellisyys

Raamatun sanoman kattavuus on ihailtavan laaja: (1) Vaikka Jumalan Hengestä syntyneet Pyhät Kirjoitukset koottiin Raamatuksi lähes 1900 vuotta sitten, emme tänään tiedä yhtään enempää elämän alkuperästä, ihmissielun olemuksesta, kärsimyksen ongelmasta tai ihmisen iankaikkisesta päämäärästä kuin tiesivät ne, joilla oli Raamattu lähes 1900 vuotta sitten. Siksi Raamattu ei tarvitse täydentämistä. Raamattu on yhä ajan tasalla, up-to-date.

(2) *Raamattu sopii* nuorille ja vanhoille, heikoille ja vahvoille, alkuasukkaille ja sivistyneille, tietämättömille ja oppineille, iloisille ja surullisille, pyhille ja pahoille. – Ilmeisesti mitään sellaista hengellistä totuutta ei ole löydettävissä Raamatun ulkopuolelta, jota ei olisi mainittu Raamatussa, eli *vaikka kaikki maailman hengellinen kirjallisuus jonakin päivänä tuhoutuisi*, mutta yksi Raamattu jäisi jäljelle, ainuttakaan hengellistä totuutta ei olisi menetetty. – *Minulla on kotikirjastossani noin 60 hyllymetriä* teologista kirjallisuutta. Kuvitelkaamme, että jollakin ”Patajärven” mummolla ei olisi mitään muuta kirjallisuutta kuin yksi Raamattu – ja totuus olisi, ettei mummolla olisi yhtään vähemmän hengellistä totuutta hallussaan kuin minulla. Puro ei nouse lähdeä korkeammalle. Raamattu on lähde.

7. RAAMATUNTULKINTA

Meidän on tehtävä ero itse raamattukysymyksen ja raamatuntulkinnan välillä. Raamatun tulkintakysymystä emme saa kuitenkaan eristää Raamatusta, sillä myös Raamatun tulkintaperiaatteet on annettu meille Raamatussa. Raamattua on tulkittava raamatullisesti. Raamatulla itsellään on Jumalan sanana ehdoton arvovalta, mutta sen tulkinta on aina vajavaista.

Ensin puhumme Raamatun jumalallisesta ja inhimillisestä puolesta. Toisena asiana syvennymme Pyhän Hengen osuuteen Raamatun ymmärtämisessä. Kolmanneksi paneudumme keskeisimpiin Raamatun tulkintaperiaatteisiin.

6.1. Raamatun jumalallisuus ja inhimillisuus

Raamattu on samanaikaisesti kokonaan jumalallinen ja kokonaan inhimillinen, mutta ”kokonansa totuus”, kuten Jeesus Kristuskin, Jumalan varsinainen Sana ja ilmoitus on todellinen Jumala ja todellinen ihminen, kuitenkin ilman syntiä (Kristuksen ja Raamatun analogia).

Raamatun *jumalallisuus* merkitsee sitä, että Raamattu on kokonaan yli-inhimillinen ja ihmeenomainen historiassa. Raamatun jumalallisuus perustuu siihen, että se on syntynyt Pyhän Hengen vaikutuksesta. Raamatun ylliluonnollisuuden tähden sitä ei voida myöskään selittää oikein ilman Pyhän Hengen apua ja uskoa (2 Pt 1:20–21).

Raamatun *inhimillisuus* puolestaan merkitsee ennen muuta sitä, että Jumala on suorittanut pelastustekonsa inhimillisessä historiassa ja antanut ilmoituksensa ihmisten kielellä. Raamatussa näkyy myös sen kirjoittajien persoonallisuus ja kulttuuritausta. Raamatun inhimillisestä puolesta johtuen Raamattua voidaan tutkia myös tieteen menetelmin.

Raamatun jumalallista ja inhimillistä puolta ei kuitenkaan voida erottaa toisistaan niin kuin niitä ei voida erottaa Jeesuksen Kristuksen persoonassakaan. Sen tähden Raamatun sisällön jakaminen pelastushistorialliseen ja aikahistorialliseen ainekseen, josta edellinen olisi jumalallista ja luotettavaa, mutta jälkimmäinen inhimillistä ja epäluotettavaa, ei ole mahdollista. Raamattu on Jumalan sanaa eikä vain kuten mainitun jaon tekijät sanovat, että ”Raamatussa on Jumalan sanaa”. Raamattu on

oman ilmoituksensa mukaan "kokonansa totuus" sekä pelastus- että aikahistoriallisesti (Ps 119:160; Jh 3:12).

6.2. Pyhä Henki Raamatun tulkitsijana

Kaikkien kirjojen paras tulkitsija on kirjan kirjoittaja itse, sillä hän yksin tietää, mitä tahtoi sanoa. Niinpä Raamatun ainoa pätevä tulkitsija on Pyhä Henki. Ilman Pyhän Hengen valoa meillä ei ole kykyä ymmärtää Raamattua.

Järjen asemasta Raamatussa sanotaan, että se on vangittava kuuliaiseksi Kristukselle (2 Kr 10:5). Vain siten siitä tulee vapaa. Muutoin se on pimeyden ruhtinaan vanki. Pyhä Henki tutkii Raamatun sanan välityksellä meitä. Pyhä Henki on subjekti, tutkija ja me olemme objekteja, tutkimuksen kohteita. (Ps 139:23, 24.) Järjen tehtävänä ei ole kritisoida Raamattua, vaan Raamatun tehtävänä on arvostella järkeä.

Raamattu sanoo: *Jumalan sana on elävä ja väkevä. Se on terävämpi kuin mikään kaksiteräinen miekka, se iskee syvään ja viiltää halki sielun ja hengen, nivelet ja luiden ytimet, se paljastaa sisimmät aikeemme ja ajatuksemme.* (Hpr 4:12). Toisin sanoen Pyhä Henki osoittaa Raamatun sanan avulla, mikä on sielullista ja mikä hengellistä. Samoin hän paljastaa Raamatun sanan avulla myös meidän ajatuksemme: hän erottaa totuuden valheesta ja aidon väärästä.

6.3. Raamatun tulkintaperiaatteet

Raamatun tulkintaperiaatteet löytyvät Raamatusta. Tärkein niistä koskee Jeesuksen Kristuksen asemaa. Hän on Raamatun keskus. Raamattua on tutkittava aina hänestä käsin niin, että keskeiset pysyvät keskeisinä.

Raamattua tulee selittää Raamatulla, ja meille vaikeita ja hämääviä kohtia tulee tulkita selvistä kohdista käsin. Erityisesti Vanhaa testamenttia tulee tulkita Uudesta testamentista ja Uutta Vanhasta testamentista käsin, sillä ne ovat toistensa ymmärtämisen avaimia.

Raamatusta tekstin yksityiskohdat on tulkittava aina kontekstissaan, kokonaisuuden valossa, kuten muussakin kirjallisuudessa.

Erityisesti kristillisen opin määrittämisen kannalta Uuden testamentin opetuskirjeet ovat avainasemassa. Apostolien teot kertoo ainutkertaisesta ja ainutlaatuisesta tapahtumasarjasta historiassa. Tätä historiaa ei tarvitse eikä voi ryhtyä konemaisesti toistamaan. Sen sijaan Uuden testamentin kirjeet muodostavat Jumalan Kristuksessa suorittaman pelastusteen selityksen, joka on pysyvästi voimassa.

Evankeliumeissa olevat Jeesuksen *vertaukset* sisältävät kaikille tutusta tämänpuoleisesta elämänpöytästä otettuja esimerkkejä, joilla Jeesus havainnollisti jotakin hengellistä asiaa. Vertaukset edellyttävät aina tulkintaa.

Ilmestykset ovat Raamatun tulkintaa ajatellen sukua vertauksille. Ne edellyttävät sanallisten vertausten tavoin aina tulkintaa. Hämmästyttävän suuri osa siitä markkinoilla olevasta hengellis-teologisesta kirjallisuudesta, joka käsittelee Raamatun ilmestyskirjallisuutta näyttää olevan tietämätön tästä

ilmestyskirjallisuuden perussäännöstä. Sen tähden valtaosa Uuden testamentin viimeisen kirjan eli Ilmestyskirjan selitysteoksista on täysin harhaisia.

8. YHTEENVETO

8.1. Tunnustuksellinen (luterilainen) raamattunäkemyks

Uskonpuhdistuksen raamattuperiaatteen mukaan "*Raamattu on uskon, elämän ja opin ainoa ohje ja auktoriteetti, jonka mukaan kaikkea oppia ja kaikkia opettajia on tutkittava ja arvosteltava*".

Oman todistuksensa mukaan Raamattu on *Jumalan sanallinen ilmoitus* ihmiskunnalle. Koko Raamattu on syntynyt Jumalan Hengen vaikutuksesta ja on kokonaan jumalallinen ja kokonaan inhimillinen, niin kuin myös Jeesus Kristus, Jumalan varsinainen Sana ja ilmoitus, on sekä Jumala että ihminen samassa persoonassa. Kuten Jeesus Kristus on synnitön, niin Raamattukin on erehtymätön.

Raamatun jumalallista ja inhimillistä puolta ei voida erottaa toisistaan niin kuin niitä ei voida erottaa Jeesuksen Kristuksen persoonassakaan. Sen tähden Raamatun sisällön jakaminen pelastushistorialliseen ja aikahistorialliseen ainekseen, josta edellinen olisi jumalallista ja luotettavaa, mutta jälkimmäinen inhimillistä ja epäluotettavaa, ei ole mahdollista. Raamattu on Jumalan sanaa eikä vain kuten em. jaon tekijät sanovat, että "Raamatussa on Jumalan sana(a)". Raamattu on oman ilmoituksensa mukaan "kokonansa totuus" sekä pelastus- että aikahistoriallisesti (Ps 119:160; Jh 3:12).

8.2. Pelastushistoriallinen Raamatun tulkintaperiaate

Raamatun tulkintaperiaatteet löytyvät Raamatusta. Tärkein niistä koskee *Jeesuksen Kristuksen asemaa*. Hän on Raamatun keskus. Raamattua on tutkittava aina hänestä käsin niin, että keskeiset pysyvät keskeisinä. Raamattua tulee selittää ennen muuta Raamatulla ja Raamatun tarkoituksesta käsin; meille hämäriä ja vaikeita kohtia tulee tulkita selvistä kohdista käsin. Erityisen kirkasta valoa raamatuntulkintaan tuo *lain ja evankeliumin oikea erottaminen*.

Lutherin *kristosentrinen raamatuntulkinta* (hermeneutiikka) tulee erittäin selvästi näkyviin hänen seuraavassa lausumassaan: "Raamattu on Jumalan sanaa siinä, missä se ajaa Kristusta; ja Raamattu ajaa kaikkialla Kristusta." Virkkeestä siteerataan luterilaisen kirkkomme piirissä tavallisesti vain alkuosaa ja taistellaan näin Lutherin omalla miekalla hänen raamattunäkemystään vastaan. Mainituksessa Luther-sitaatissa ei kuitenkaan ole kysymys raamattunäkemyksestä vaan Raamatun tulkinnasta, jossa Luther korostaa pääasian erottamista sivuasioista.

Häikäisevänä esimerkkinä *lain ja evankeliumin erottamisen* tärkeydestä on Lutherin kärjekäs lausuma: "...jos vastustajat vetoavat Raamattuun Kristusta vastaan, niin me puolustamme Kristusta Raamattua vastaan." Yhteydestään irrotettuna tätäkin Luther-sitaattia on kirkossamme käytetty Raamattua vastaan, vaikka Luther itse heitti sen niitä vastaan, jotka sekoittivat raamatuntulkinnassaan lain ja evankeliumin.

Kristosentriinen Raamatun tulkinta sekä lain ja evankeliumin oikea erottaminen ovat Raamatun varsinaisen sanoman, sen hengellisen ymmärtämisen avaimia.

C. FUNDAMENTALISMI JA SEN KRITIIKKI

1. FUNDAMENTALISMI -TERMIN ALKUPERÄ

Sana "fundamentalismi" tulee latinalaisesta sanasta *fundamentum*, "perustus". Ryhmä useisiin protestanttisiin kirkkokuntiin kuuluvia amerikkalaisia evankelisia kristittyjä otti tämän sanan käyttöön puolustukseen uskoaan liberaaliteologian leviämistä vastaan.

Sanaa "fundamentaalit" käytettiin tarkoittamaan keskeisiä pelastushistoriallisia opinkappaleita, jotka liberaaliteologia hylkäsi. Tämä sana on peräisin viimeistään vuodelta 1909. Sinä vuonna ilmestyi ensimmäinen kahdestatoista kirjasta, jotka oli tarkoitettu evankelisen kristinuskon puolustamiseen. Kirjasarjan kirjoittajina oli sen ajan johtavia "raamatullisia" teologeja **B.B. Warfield, J. Orr, H.C.G. Moule, G. Campbell Morgan ym.** Kirjasarjan nimi on **The Fundamentals**. Monet sen artikkeleista ovat perusteellista ja teologisesti pätevää työtä. Sarja sisältää kiistanalaisten "fundamentaalien" raamatunmukaista tulkintaa.

Siinä käsitellään Raamatun inspiraatiota, Jeesuksen Kristuksen jumaluutta, neitseestä syntymistä, ylikuulattavia ihmeitä, sovituskuolemaa, ruumiillista ylösnousemista ja parusia, samoin kuin synnin todellisuutta, uskon kautta tapahtuvaa pelastusta ja uudestisyntymistä, rukouksen voimaa ja evankelioimisen velvollisuutta. Polemiikin kohteina ovat "fundamentaalien" vastustajat, Rooman kirkko, darvinismi, korkeampi kritiikki (higher criticism) ja sellaiset kultit kuin kristillinen tiede, mormonismi, spiritismi ja Jehovan todistajat.

"Fundamentaalien" käyttö konservatiivien tunnussanana heijastui Northern Presbyterian Church -nimisen kirkkokunnan julkaisussa (the Deliverance) vuodelta 1910. Siinä nimettiin viisi kohtaa "uskon ja evankelisen kristikunnan fundamentaaleiksi": 1) Raamatun inspiraatio ja erehtymättömyys, 2) Kristuksen jumaluus ja hänen neitseestä syntymisensä, 3) hänen tekemänsä ihmeet, 4) hänen sijaiskuolemansa meidän syntiemme tähden ja hänen ruumiillinen ylösnousemuksensa sekä 5) hänen paluunsa.

2. FUNDAMENTALISMI -TERMIN KÄYTTÖ

"Fundamentalismi" -termin käyttö on tänä päivänä erittäin ongelmallista monestakin syystä. Ensimmäinen syy on ko. termin monimerkisyys:

Tieto-opillinen fundamentalismi tarkoittaa, että kaikella tiedolla on jokin ulkopuolellaan oleva aksiomaattinen perusta. Siinä mielessä kaikki kristillisuus on fundamentalistista, koska se perustuu ulkopuolellemme olevaan, Raamattuun.

Uskonnollinen fundamentalismi tunnetaan parhaiten islamin äärimuodoista: Koraanin määräyksiin vaaditaan pitäytymään kirjaimellisesti pieniä yksityiskohtia myöten ehdottomasti ja rangaistuksen uhalla.

Strukturifundamentalismin käsite on syntynyt viimeaikaisessa norjalaisessa kirkollisessa keskustelussa. Sen mukaan valtiokirkon perustana, fundamenttina, ei olekaan Raamattu ja tunnustus vaan kirkko itse laitoksena, organisaationa ja rakenteina virkoineen, säädöksineen ja taloudellisine resursseineen. Hyväksyttävää on se, minkä valtion ohjailemat tai demokraattisesti valitut kansankirkon elimet määräävät, usein yleisen mielipiteen mukaisesti, hylättävää se, mikä poikkeaa tästä, vaikka se olisi Raamatun ja tunnustuksen mukaista. Meilläkin Suomessa kirkkomme näyttää olevan menossa hyvää vauhtia strukturifundamentalismin suuntaan.

Toiseksi on olemassa joukko muitakin syitä, miksi kristityn tulee välttää joutumista leimatuksi fundamentalistiksi:

Ensinnäkin sanaan fundamentalismi yhdistyy epämääräinen voimakas tunteenomainen lataus. Fundamentalisti on pitkään ollut kirkollisesti väärin käytetty teologian kirosana – ja kirosanassahan ei pääasia ole merkitys vaan sen välittämä tunne.

Ääri-islamilaisten New Yorkissa ja Washingtonissa 11.9.2001 suorittaman raa'an terroriteon seurauksena ainakin Suomessa tällä hetkellä kaikki elävä kristillisyyttä ja Raamattuun vetoaminen on julkisissa tiedotusvälineissä saanut fundamentalismin leiman. Jos luotat Raamattuun Jumalan sanana, olet fundamentalisti – valitettavasti.

Toinen syy siihen, miksi kannattaa välttää fundamentalistin nimeä on se, että tuo nimi viittaa sellaiseen kristillisyyteen, joka ei ole kristillisyyttä parhaimmillaan.

Myöhemmät fundamentalistit olivat enimmäkseen vähemmän oppineita ja kyvykkäitä kuin heidän vastustajansa. Raamatullisen kristityn on kavahtettava kaikenlaista obskurantismia. Evankelinen kristitty ei pelkää faktoja, sillä hän tietää, että kaikki faktat ovat Jumalan faktoja.

Myös meillä monet herätyskristityt tekevät hyveen teologisesta tietämättömyydestä, vähättelevät tutkimusta ja asettavat "järjen" ja "yksinkertaisen uskon" vastakkain. Joskus tuntuu kuin kristinuskon puhtain versio heidän mielestään olisi se, jonka ihminen ymmärtää kaikista vähimmällä vaivalla. Yksi syy siihen, miksi jotkut pitävät herätyskristittyjä "obskurantisteina" on se, että he toisinaan ovat sitä.

Kolmas ja viimeinen syy siihen, miksi evankeliset kristityt kieltäytyvät fundamentalistin nimestä on tuon termin uutuudessa. Sen merkitys on peräisin meidän aikamme kiistakysymyksestä ja sen muotokin jo tuo mieleen vain yhden uuden "ismin" monien muiden joukossa. Jos konservatiivi saisi valita, hän kutsuisi itseään vain "kristityksi". Jos hänen kuitenkin täytyy käyttää jotakin muuta nimitystä, jotta hän voisi erottautua kristillisen kirkon muista ryhmittymistä, hän valitsee nimen "evankelinen".

3. FUNDAMENTALISTINEN RAAMATTUKÄSITYS

Fundamentalismin raamattukäsityksen esittäminen on oikeastaan varsin mielivaltaista, etten sanoisi mahdotonta. Jonkun yksityisen fundamentalistiksi tunnustautuneen raamattukäsityksen tutkiminen olisi tietenkin mahdollista. Otsikkomme "Fundamentalistinen raamattukäsitys" on siis koko lailla fiktiivinen ja lisäksi varsin myöhäsyntyinen "leimasin",

jota on 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla käytetty tehokkaasti historiallisen kristinuskon ja varsinkin uskonpuhdistuksen raamattuperiaatteen turhentamiseen.

Jo 1930-luvulla luterilainen Missouri Synodi kävi Amerikassa voimakasta taistelua Raamatun puolesta, mutta tätä ei voida yhdistää historialliseen fundamentalismiin, vaikkakin monet ulkopuoliset ovat niin halunneet tehdä LMS:n kannattaman verbaali-inspiraation tähden. Kyseinen taistelu on koottu 500-sivua käsittäväksi kirjaksi (Engelder, Theodore: Scripture Cannot Be Broken (CPH).

4. FUNDAMENTALISTISEN RAAMATUNTULKINNAN ONGELMA

Jos alkuperäisten fundamentalistien ja varsinkin heidän "teologisten perillistensä" raamattunäkemyksiä haluamme arvioida, ymmärtääkseni silloin tulee huomio kiinnittää nimenomaan heidän Raamatun tulkintaansa.

Alkuperäisen teologisen fundamentalismin isät olivat aikansa oppineimpia teologeja, mutta he tulivat pääosin reformoidulta maaperältä. Reformoidussa kristillisyydessä ei "lain ja evankeliumin erottamisella" ole teologisena työkaluna enempää kuin hengellisessä elämässäkään sellaista asemaa kuin luterilaisuudessa. Nykyiselle reformoidulle kristillisyydelle kyseinen käsitepari on suorastaan tuntematon.

Kristus-keskeisen Raamatun tulkintaperiaatteen unohtaminen sekä lain ja evankeliumin sekoittaminen ovat olleet omiaan johtamaan ainakin niitä, jotka tänä päivänä kutsuvat itseään fundamentalisteiksi, *Raamatun ilmoituksen tasapaksuistamiseen ja jopa literalistiseen Raamatun tulkintaan.*

Yhdyn pitkälle alkuperäisten fundamentalistien ajatuksiin Raamatusta ja kunnioitan heidän taisteluaan Raamatun arvovallan puolesta. Sen sijaan en voi seurata myöhempien aikojen fundamentalisteja. Pohjois-Amerikassa teologiseen fundamentalismiin on liittynyt myös sellaisia yhteiskunnallisia ja poliittisia ajatuksia ja aineksia, jotka ovat luterilaisuudelle vieraita ja sotivat sekä Raamattua että luterilaista regimenttioppia vastaan (esim. Carl McIntire).

5. TIIVISTELMÄ

Fundamentalismin raamattunäkemyksestä ja Raamatun tulkinnasta olen sanonut edellä vain sen, mikä on mielestäni yleispätevää ja kattavaa, sillä en halua itse käyttää ilmaisua "fundamentalismi" leimasimena enkä toivo muidenkaan niin tekevän. Sen voinen kuitenkin sanoa, että tämän päivän fundamentalistien tapaan tulkita Raamattua, en voi läheskään aina yhtyä.

Uskonpuhdistuksen raamattuperiaatteen mukaisesti Raamatusta ammennettua raamattunäkemyksiä kutsun *tunnustukselliseksi raamattunäkemykseksi*. – On selvää, ettei oikea raamattunäkemys pelasta ketään, mutta meille pitäisi olla selvää myös se, että jos me menetämme luottamuksemme Raamattuun, sen seurauksena menetämme ennemmin tai myöhemmin myös Hänet, joka on meille Raamatusta ilmoitettu ja annettu ja joka meidät pelastaa, Jeesuksen Kristuksen ja uskon Häneen.

Lutherin Kristus-keskeistä raamatuntulkintaa nimitän *pelastushistorialliseksi Raamatun tulkintaperiaatteeksi*. – Sen sijaan en näe oikeaksi ns. pelastushistoriallista raamattunäkemyksiä, sillä se rakentaa perinteisesti näkemykselle, jonka mukaan Raamattu voidaan jakaa pelastushistorialliseen ja aikahistorialliseen ainekseen, joista edellinen on muka Jumalan ilmoitusta ja luotettavaa, mutta jälkimmäinen ei.

D. MODERNI TEOLOGIA JA SEN KRITIIKKI

1. EKSEGETIIKAN HISTORIALLISTIS-KRIITTINEN TUTKIMUSMENETELMÄ

Moderni teologia on “historiallis-kriittisen tutkimusmenetelmän lapsi. Ko. menetelmä on useiden erilaisten eksegeettisten eli raamatunselitysmenetelmien yhteisnimitys. Se kehittyi 1800-luvulla saksalaisessa raamatuntutkimuksessa. Sen juuret ulottuvat kuitenkin jo 1600-luvun lopun englantilaiseen deismiin, 1700-luvun valistukseen ja 1800-luvun rationalismiin. Sillä on myös yhteyksiä Hegelin filosofiaan ja positivistiseen maailmankatsomukseen.

Historiallis-kriittinen menetelmä tutkii Raamattua periaatteessa niin kuin mitä tahansa muuta kirjallista tuotetta. Ko. menetelmä on viljelty puhtaaksi, ja se on Bultmannin “entmythologisierung”-ohjelman avulla vienyt teologian umpikujaan, vaikka se oikein käytettynä onkin välttämätön teologian työväline.

1.1. Tekstikritiikki

Historiallis-kriittisen menetelmän lähtökohtana on tekstikritiikki eli alkuperäisen tekstimuodon selvittäminen. Tämän tutkimustyön tärkeimmät tulokset ovat nähtävissä UT:n kreikankielisen ja VT:n hepreankielisen laitoksen sivujen alalaidan apparaateista.

1.2. Kirjallisuuskriittinen menetelmä

Sillä tutkitaan Raamatun kirjojen syntyvaiheita, tekijäkysymyksiä, lähteitä ja myöhempiä lisäyksiä sekä kielellistä ja sisällöllistä yhtenäisyyttä.

1.3. Muotohistoria

Sen avulla pyritään selvittämään Raamatun tekstien kirjallisia muotoja ja lajeja sekä pohtimaan kertomusten suullisen ja kirjallisen tradition vaiheita. Yksinkertaisimmassa muodossaan tätä harrastetaan silloin, kun korostetaan, että Raamattua luettaessa on otettava huomioon, onko kysymyksessä historiallinen esitys, runo, laulu, miete, kertomus tai opettavaa esitys.

1.4. Redaktiokritiikki

Se kiinnittää huomiota ns. kehyskertomuksiin: etsitään kirjan lopullisen toimittajan eli redaktorin jälkiä. Redaktiokritiikki tutkii toimitustyötä.

1.5. Strukturalismi

Strukturalismissa kiinnitetään huomion tekstin rakenteeseen ja tutkitaan tekstiä siinä asussa, jossa se on.

2. POSTMODERNISMIN KÄSITYS KIELESTÄ VALTAPELINÄ

2.1. Ferdinand de Saussure (1907–1911) (Ranskalainen 1900-luvun filosofia): Strukturalismi (Kielen rakenteen ehdoilla)

Kopernikaaninen käänne kielitieteessä. Termejä: puhutaan puhetavoista, diskursseista, kertomuksista, narratiivisesta analyysistä, suurista kertomuksista, kielipelistä, dekonstruktiosta jne.

2.2. Roland Barthes: tekijän kuolema

Hänen mukaansa kirjailija on kuollut. Kieli elää omaa elämäänsä. Viimekädessä vain lukija tietää lukemansa todellisen merkityksen. Linkki kirjoittajaan oli katkaistu.

2.3. Michel Foucault: diskurssit ja valta

Puhe on väline toteuttaa puhuvan yhteisön päämääriä. Puhe on diskurssia, (kieli)pelejä. Kielipeli on vallankäytön väline.

2.4. Jacques Derrida: dekonstruktio

Kieli on vallan käytön kohdistamista niihin aiheisiin, joista kulloinkin puhutaan. Siksi kielen väkivaltaiset rakenteet tulee purkaa kriittisessä analyysissä, dekonstruktiossa. Dekonstruktioajatus on yksi suosituimpia uusia näkemyksiä 1990-luvun tiedemaailmassa.

2.5. Jean-Francois Lyotard: suurten kertomusten kuolema

Hän on yksi postmodernin eli jälkimodernin kulttuurin tärkeistä hahmoista. Modernilla tarkoitetaan aikaisempaa, valistuksen jälkeistä tieteenfilosofiaa ja siihen liittynyttä tiedon käsitettä. Modernismin kaudella uskottiin täydelliseen tietoon ja teknologian voittoon. Tiedekäsitys oli positivistinen: kaikkien alojen kaikista yksityiskohdista uskottiin vähitellen saatavan täydellistä ja varmaa tietoa.

Positivismin lingvistikalta puolelta löytyy niin sanottu looginen positivismi. Sen mukaan kieli on matemaattinen järjestelmä, joka palautuu logiikan peruslauseisiin. Kielen ulkopuolella olevat asiat eivät olleet todellisuutta.

Postmodernismi näkee, että perinteinen tiede ja teknologia ovat tulleet tiensä päähän. Lyotardin mukaan sekä kommunismin että kapitalistisen teknologiauskon aika on ohi.

Kielipelien maailmassa ei enää ole kysymys totuudesta vaan kielipelien välisestä kamppailusta. Aatteita ei oikeasti ole olemassa. On vain yhteisöjä ja ryhmiä, joiden välillä vallitsee jatkuva valtataistelu.

3. POSTMODERNISTISEN KIELITIETEEN VAIKUTUS TEOLOGIAAN

Juuri mikään humanististen tieteiden ala ei ole jäänyt lingvistisen murroksen vaikutuksen ulkopuolelle. Siksi kaikilla aloilla on myös vaarana omaksua virtauksen ranskalainen versio: aatteiden pelkistyminen valtapeliksi. Myös kristinuskosta etsitään väkivaltaisiksi luokiteltuja rakenteita, jotka tulee uudessa dekonstruktiossa purkaa. Muuta sisältöä uskonnolla ei enää nähdä olevan.

Tästä nousevat esim. seuraavat dekonstruktioyrkimykset: (1) Isä Jumalan muuttaminen äiti Jumalaksi. (2) Jumalan pyhyys > rakkaudeksi. (3) Feministinen teologia. (4) Psykokirkko, jossa synnin ja armon kaava vaihtuu itsensä löytämisen mekaniikaksi. Tämä kristinuskon tulkinnan suuntaus on luterilaisissa kirkkoissa erittäin laajalle levinnyt. Rationalismin järkeisyys ja positivismin historiallinen kritiikki jättivät kirkkojen elämään tyhjiön, joka on automaattisesti täyttynyt uudella ideologialla. Uskonottoman uskon tilalle on tullut psykologisoitu usko, kristinuskon itsensä löytämisen menetelmänä.

Lähes koko viime vuosisadan kestänyt hiljainen kehitys kohti lingvististä murrosta on tuottanut täysin uuden filosofisen ja aatteellisen ympäristön. Kristinuskon ja teologia eivät ole välttyneet tämän suuntauksen vaikutuksilta. Teologit ja kristilliset kirkot ovat myötään antautuneet filosofian vangiksi.

Postmodernistinen teologia näkee, että kristinuskon suurin virhe on ollut se, että se on Jeesuksen itsensä ja apostolien uskon vastaisesti korottanut Jeesuksen Jumalaksi. Esim. Kari Kuulan kirja "Paavali, kristinuskon ensimmäinen teologi" väittää, ettei Paavali opettanut Jeesuksen jumaluutta (s. 194–195).

4. TIIVISTELMÄ

Vuosisadan lopun filosofian saldo on lohduton. Aatteiden sijaan puhutaan enää diskursseista ja kielipeleistä. Ehdotonta totuutta ei ole mistään asiasta. On vain sinun totuutesi ja minun totuuteni. Totuuden on korvannut valta. Keskustelu totuudesta on vain erilaisten totuuksien välistä valtataistelua. Kielen ja todellisuuden välinen yhteys on monien ajattelijoiden mukaan poikki. Merkitykset eivät ole pysyviä vaan vaihtuvia. Meillä on oikeus muovata todellisuutta kuten tahdomme.

Matti Väisänen
TT